

PROGRAMMA

A close-up portrait of a woman with dark hair, looking slightly to the left. The background is a soft, out-of-focus grey.

AYLIN SEZER & ED SPANJAARD

ZONDAGOCHTENDCONCERT

ZO 28 APRIL 2024 - 11:00
MUSIS, MUZENZAAL

**DIT CONCERT IS ONDERDEEL VAN
HET LEADING LIED FESTIVAL**

**MUSIS
STADS
THEATER
ARNHEM**

Programma

Robert Heppener (1925-2009)

4 Songs on Poems by Ezra Pound (1970)

NY

A Girl

Pan is Dead

The Plunge

Richard Strauss (1864-1949)

Drei Lieder der Ophelia op. 67 (1918)

Wie erkenn ich mein Treulieb

vor andern nun?

Guten Morgen, 's ist Sankt Valentinstag

Sie trugen ihn auf der Bahre bloss

Maurice Ravel (1875-1937)

Shéhérazade (1903)

Asie

La flûte enchantée

L'indifférent

Francis Poulenc (1899-1963)

Banalités (1940)

Chanson d'Orkenise

Hôtel

Fagnes de Wallonie

Voyage à Paris

Sanglots

De uitvoerenden

De in Istanbul geboren, tegenwoordig in Nederland wonende sopraan **Aylin Sezer** is zowel actief op het terrein van de opera als dat van het lied. Zij was finalist tijdens de Leyla Gencer Voice Competition 2010 in Istanbul, won in 2017 de Schaunard Award van Place de l'Opéra en in 2018 de HOTIAD als Turkse artiest van het jaar. Sezer zong bij o.a. Opera Zuid en de Nederlandse Reisopera. In het seizoen 2014/15 was zij lid van het jong ensemble van de Vlaamse Opera. Ze trad op in operaproducties van de NTR ZaterdagMatinee in het Koninklijk Concertgebouw bij het Koninklijk Concertgebouworkest. Haar duopartner Ed Spanjaard over haar: 'Aylin Sezer is een sopraan met een grote dramatisch uitdrukking – en dat bedoel ik niet pathetisch maar je hoort als zij zingt haar intense binnenkant waar je wel van móet houden.'

Ed Spanjaard (Haarlem, 1948) is pianist en dirigent. Hij leidde alle Nederlandse orkesten, De Nederlandse Opera en de Nationale Reisopera (Wagners Die Ring des Nibelungen), was chef van het vm. Limburgs Symfonie Orkest en het Orkest van het Oosten en stond daarnaast voor het Israel Philharmonic Orchestra, Ensemble InterContemporain in Parijs, Klangforum in Wenen en Ensemble Moderne. Als pianist was hij op 2-2-2002 verantwoordelijk voor de muzikale begeleiding van het huwelijk van Willem-Alexander en Máxima Zorreguieta. Aylin Sezer vertelt over hun samenwerking: 'Liederen samen uitvoeren met [hem] gaat over vrijheid en vertrouwen. Het is als een schatkaart waarbij alles is uitgestippeld maar het avontuur is telkens uniek.'

Programmatoelichting

'Tussen Fantasie en Waanzin'

Heppener

Het onderwerp van de *Four Songs on Poems* by Ezra Pound van de Nederlander Robert Heppener, is in feite de natuur. Maar dan wel vanuit een bijzonder perspectief: 'Ik koos deze gedichten uit Pounds bundel *Ripostes* omdat ze een gemeenschappelijk thema hebben, namelijk de stad (New York) als het tegenovergestelde van de natuur,' vertelde Heppener in een interview. 'Door ze in een bepaalde volgorde te plaatsen, werd het een klein verhaal.' Pounds gedichten raakten bij de componist een gevoelige snaar; niet omdat de man, in Heppeners woorden, 'een gek was en een ongelooflijke fascist en tegen het einde van de oorlog door de Amerikanen zelfs ter dood werd veroordeeld' maar omdat Pounds gedichten zich bewegen op het spanningsveld dat door de uitersten van stad en natuur wordt opgeroepen. 'De gedichten wijzen in hun lyrische gedrevenheid vór voorbij de tijd van hun ontstaan (1912) naar de onze: de tijd van de grote volte, de overbevolking en de stress. De tijd waarin men niet alleen met een zekere nostalgie verlangt maar met opstandigheid zelfs snakt naar ruimte, rust en alleen-zijn.' Een thematiek die de natuurminnaar Robert Heppener na aan het hart lag.

De gedichten beschrijven een soort vlucht uit de hectiek van de stad, wat vooral duidelijk wordt in het tweede lied 'A Girl', waarin een meisje zich vereenzelvigd met de natuur en een boom wordt. Het blijkt ook uit 'The Plunge', dat Heppener zelf vertaalde:

En jij,
Liefde, jou waar ik het meest naar verlang!
Walg ik niet van alle muren, straten, stenen,
Alle modder, nevel, alle mist,
En al het verkeer?
Jou zou ik over me willen laten stromen als
water,
O, ver weg van dit alles!
Gras, en laag land, en heuvels,
En zon.
O, veel zon!

Heppener gaf de muziek een grote felheid en expansiviteit mee. In het eerste lied, 'N.Y.' (New York) is naast melodische expressie ook plaats voor een niet melodisch gefixeerde stembehandeling. Als een bezweringsformule is de zangstem in 'A Girl'; er ontstaat in de piano door het doorklinken van ritmisch gehamerde tonen een magisch landschap van geluid (de boom groeit). 'Pan is dead' is badinerend van toon maar grimmig van betekenis: de natuur is dood. Het heeft een soort scherzo-functie. Expansiviteit heerst in het slotlied 'The Plunge', dat terugrijpt op het eerste lied.

Strauss

1905, 1906, 1907, 1908... De jaren gingen voorbij en er gebeurde maar niets. Geen post van dhr. R. Strauss voor het Berlijnse uitgevershuis Bote & Bock. Terwijl er toch een duidelijk contract lag. Dat een steeds dwingender karakter kreeg. Strauss had zich verplicht een bundel met zes nieuwe liederen voor zijn uitgever te componeren. Strauss-liederen verkochten goed, zeer goed zelfs en Bote & Bock zat er echt op te wachten. Maar Strauss had andere dingen aan zijn hoofd. Zijn opera *Salome* (1905) had een enorm succes gekend en op die weg wilde hij voort. *Elektra* ontstond, *Der Rosenkavalier*, *Die Frau ohne Schatten*... In liederen had hij geen zin meer, die tijd lag achter hem.

In 1918 werd het de uitgever toch echt te dol. Nam justitie in de arm, die hem in het gelijk stelde. Hier die liederen. Strauss leverde ze maar wát voor liederen waren dat. Een bundel onder de titel *Krämerspiegel* ('Spiegel van de handelaar'); Strauss had de dichter Alfred Kerr opdracht gegeven bijtend spottende teksten te schrijven waarin de grote Duitse uitgevers werden gehekeld, Bote & Bock zeker niet uitgezonderd, en die getoonzet. Nou, daar was de uitgever niet blij mee. Hij weigerde de liederen. Waarop Strauss zich min of meer gewonnen moest geven maar een stoot onder de gordel kon hij toch niet nalaten: de eerste drie liederen van opus 67 gaan over iemand die getikt is, de andere drie over iemand met een slecht humeur.

Zo kwamen de drie z.g. *Ophelialieder* in de wereld. De ironie wil, dat ze tot Strauss' beste behoren. Sneller dan snel gecomponeerd, in vreemde omstandigheden, zouden ze de laatste werken zijn waarin Strauss het thema psychische instabiliteit behandelde.

De teksten stammen uit Shakespeare's tragedie *Hamlet* (1602), uit de mond van Hamlets krankzinnig geworden geliefde Ophelia (in de partituur schreef Strauss bij de zangstem: 'Im Wahnsinn'). We horen niet de laatromanticus Strauss maar Strauss op zijn modernst, gebruikmakend van allerlei avant garde technieken. Zoals Tim Ashley in zijn Straussbiografie schreef: 'De vocale lijn meandert boven constant onopgeloste disharmonieën, nu en dan pauzerend voor een duik in schel, knarsend gelach of zingende brokken van manische, simpele walsen.'

Ravel

Lichtelijk verbaasd was de dichter Tristan Klingsor toen zijn vriend Maurice Ravel besloot zijn gedicht 'Asie' op muziek te zetten. Een lang gedicht, dat ten eerste – op muziek gezet, dat de neiging heeft om ook nog eens onbehaaglijk uit te dijen en dan was Ravel ook nog eens iemand die tekst, ritme, dictie nauwlettend volgde, ja uitdiepte. Daarnaast bestond 'Asie' vooral uit een opsomming, niet bepaald voor de hand liggend als grondslag van een lied.

'Ravel stelt zich op als dienaar van de tekst,' zo zag Klingsor. Maar de componist slaagde wonderwel. 'Asie' werd het eerste deel van de cyclus *Shéhérazade* (1903). Ook de twee andere delen zijn op tekst van Klingsor, overigens telg uit een *Apachen-Indianenstam*.

Je hoort in *Shéhérazade* nogal wat externe invloeden. Van Berlioz tot Moessorgski, van Rimski-Korsakov tot Ernest Chausson. En een beetje Debussy – Ravels generatiegenoot en meer nog: er woedt nog steeds een geduchte discussie over wat Ravel nu idiomatisch van Debussy 'gejat' heeft. Enigszins Debussyaans, à la diens opera *Pelléas et Mélisande*, is het recitatief-achtige van de *Shéhérazade*-liederen. Maar zoals Debussy de meester van de klanknevelen is, zo plaatst Ravel de muzikale kleuren juist strak en klaar tegenover elkaar. Ook op iets anders lijkt *Shéhérazade* uitdrukkelijk niet, namelijk op Ravels eigen ouverture met dezelfde naam die hij vier jaar eerder schreef. En in tegenstelling tot het fiasco van dat werk droegen deze liederen juist in belangrijke mate bij aan de reputatie van de pas 28-jarige Ravel als toonaangevend Frans componist.

Poulenc

Hij zou zich diens stem zijn leven lang blijven herinneren. Eén, misschien twee keer had Poulenc de dichter Guillaume Apollinaire gesproken die al in 1918 op 38-jarige leeftijd als slachtoffer van de Eerste Wereldoorlog zou overlijden. Ja, de cadans van zijn stem zou hem altijd bijblijven. En zo had Poulenc een bijzondere, persoonlijke band met de grote dichter die een revolutie binnen de Franse literatuur had ontketend en de bedenker was van het ook in de beeldende kunsten bekende begrip 'Cubisme.'

In 1940 zette Poulenc vijf gedichten van Apollinaire op muziek: *Banalités*. Het was hartje oorlog maar daar is hier weinig van te merken. 'Sanglots' en 'Fagnes de Wallonie' had de toen 41-jarige Poulenc al langer op muziek willen zetten en toen hij 'Hôtel' en 'Voyage à Paris' herlas in oude literaire tijdschriften die hij al sinds zijn tienerjaren bewaarde, moesten de *Banalités* gewoon geschreven worden. Absurd, lichtvoetig deze liederen. 'Ik probeerde, geïnspireerd door de schilderijen van Matisse, complexe dingen terug te brengen tot een eenvoudige lijn,' aldus Poulenc. In het lied 'Hôtel' worden een hotelkamer vol sigarettenrook en de lusteloze verteller opgeroepen als op schilderijen van twee andere grote Franse kunstenaars, Vuillard en Dufy. Het als laatste gezongen 'Voyage à Paris' (Poulencs geliefde geboortestad) klinkt als een parodie op een reisgids.

(Stephen Westra)

**DIT CONCERT IS ONDERDEEL VAN HET
LEADING LIED FESTIVAL**

ZONDAG 28 APRIL 2024

PROGRAMMA

11:00 UUR, MUZENZAAL

ZONDAGOCHTENDCONCERT

AYLIN SEZER & ED SPANJAARD

13:00 UUR, MUZENZAAL

GRATIS ENTREE!

SCHUBERT STICHTING & ARTEZ

SCHOOLSCHUBERTIADÉ

15:50 UUR, PARKFOYER

**LUCAS WIEGERINK &
THEATERKOOR DE PLAATS**

GRATIS ENTREE!

ARNHEM LIED

16:00 UUR, MUZENZAAL

EVA KROON & HELEEN VEGTER

WEERSPIEGELING

20:00 UUR, MUZENZAAL

**THOMAS OLIEMANS
SCHUBERTS WINTERREISE**

GA MEE

NAAR HET LEADING LIED FESTIVAL!

